

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۲۶): اعتبارات توسعه فناوری و فعالیت‌های دانش‌بنیان

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل:

۲۱۲۸۶

دوره دوازدهم - سال دوم

ثبت: ۳۸۱

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۲۶): اعتبارات توسعه فناوری و فعالیت‌های دانش‌بنیان

نوع گزارش: طرح/لایحه راهبردی نظارتی پیش‌نویس قانونی
نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه توسعه فناوری و تولید دانش‌بنیان)
تهیه و تدوین: سهیلا خردمندنیا
ناظران علمی: میلاد بیگی، حبیب‌اله ظفریان
صفحه‌آرا: نفیسه حاجی‌صفری
ویراستار ادبی: مژگان کاظمی

واژه‌های کلیدی:

۱. پژوهش و فناوری
۲. شدت تحقیق و توسعه
۳. قانون جهش تولید دانش‌بنیان
۴. صندوق نوآوری و شکوفایی
۵. برق تجدیدپذیر
۶. هوش مصنوعی

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۴/۱۰/۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۱/۶

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۱	خلاصه مدیریتی.....
۴	۱. مقدمه.....
۴	۲. منابع درآمدی قانون جهش تولید دانش بنیان.....
۴	۱-۲. اعتبارات بند «پ» ماده (۹۹) برنامه هفتم پیشرفت.....
۷	۲-۲. عوارض حاصل از برق تجدیدپذیر صنایع پرمصرف: اعتبارات ماده (۱۶) قانون جهش تولید دانش بنیان.....
۸	۳. اعتبارات توسعه فناوری‌های پیشران.....
۸	۱-۳. اعتبارات بند «ت» قانون برنامه هفتم پیشرفت.....
۹	۲-۳. اعتبارات ماده (۶۵) بند «ج»: برنامه ملی هوش مصنوعی.....
۱۱	۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۱۵	منابع و مآخذ.....

فهرست جداول

۶	جدول ۱. درآمدها و هزینه‌های قانون جهش تولید دانش بنیان: اعتبارات بند «پ» ماده (۹۹) قانون برنامه هفتم.....
	جدول ۲. سهم معاونت علمی و فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری و صندوق نوآوری و شکوفایی از منابع ماده (۱۶) قانون جهش دانش بنیان (عوارض تجدیدپذیر صنایع پرمصرف).....
۷	جدول ۳. مقدار و درصد رشد اعتبارات مرتبط با قانون جهش تولید دانش بنیان در قانون بودجه ۱۴۰۴ و لایحه بودجه ۱۴۰۵.....
۸	جدول ۴. اعتبارات توسعه فناوری‌های پیشران موضوع بند «ت» ماده (۹۹) برنامه هفتم پیشرفت.....
۹	جدول ۵. سهم اعتبارات برنامه هوش مصنوعی از منابع وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات در لایحه بودجه ۱۴۰۵ (میلیارد تومان).....
۹	جدول ۶. سهم سرمایه‌گذاری دولت‌های پیشرو (تخصیص یا پیش‌بینی) در هوش مصنوعی.....
۱۰	

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۲۶): اعتبارات توسعه فناوری و فعالیت‌های دانش‌بنیان

Doi: [10.22034/mrc.report.21286](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21286)

چکیده

در این گزارش اعتبارات مرتبط با توسعه فناوری و فعالیت‌های دانش‌بنیان در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ و در مقایسه با بودجه سال‌های گذشته مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌ها حاکی از آن است که سهم معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری و صندوق نوآوری و شکوفایی از کل منابع درآمدی قانون جهش تولید دانش‌بنیان نسبت به سال ۱۴۰۴ تنها با ۱۰ درصد افزایش به ۲۸۵۷۰ میلیارد تومان رسیده است. منابع در نظر گرفته شده مرتبط با بند «پ» ماده (۹۹) قانون برنامه هفتم پیشرفت در جداول قانون بودجه ۱۴۰۴ (۲۲۹۰۰ میلیارد تومان) نیز در حال حاضر حدود ۴۰ درصد محقق شده است. به‌علاوه، منابع پیش‌بینی شده مرتبط با بند «ت» ماده (۹۹) برنامه هفتم با موضوع توسعه فناوری‌های پیش‌بینی در لایحه حذف شده است. منابع مرتبط با توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر موضوع ماده (۱۶) قانون جهش تولید دانش‌بنیان از حیث ابلاغ و تخصیص در سال‌های گذشته با مشکلاتی مواجه بوده و این منابع با وجود وصول آن از صنایع پرمصرف، بین نهادهای متولی توزیع نشده است. اعتبارات مرتبط با «برنامه ملی هوش مصنوعی» موضوع بند «ج» ماده (۶۵) برنامه هفتم وفق جدول الزام‌های لایحه بودجه ۱۴۰۵، حدود ۱۲۵۰ میلیارد تومان از محل درآمدهای دولت در حوزه ارتباطات و فناوری اطلاعات پیش‌بینی شده که با روندهای جهانی سرمایه‌گذاری در این حوزه و سهم دولت‌ها تفاوت قابل ملاحظه‌ای دارد و در مجموع به‌نظر می‌رسد نقش دولت در تأمین مالی فناوری‌های پیش‌بینی و حائز اهمیت از جمله هوش مصنوعی بسیار کم‌رنگ است. در ادامه و در راستای بهبود برخی ایرادها، پیشنهادهایی ارائه شده است.

خلاصه مدیریتی

بیان / شرح مسئله

در کشور ما، نقش دولت در تأمین مالی توسعه و تجاری‌سازی فناوری در راستای تقویت فعالیت‌های دانش‌بنیان پررنگ است. از این‌رو نقش دولت و سیاست‌های اتخاذ شده در تأمین اعتبارات فناوری و نوآوری در بودجه‌های سنواتی همیشه مورد توجه بوده است. این پژوهش با تمرکز بر احکام برنامه هفتم پیشرفت، عملکرد دولت در احکام مربوط به توسعه فعالیت‌های دانش‌بنیان طی سنوات قبل را بررسی کرده و پیشنهادهایی در جهت اصلاح برخی ردیف اعتبارات این حوزه مطرح ساخته است.

نقطه نظرها / یافته‌های کلیدی

- اعتبارات پیش‌بینی شده در قانون بودجه ۱۴۰۴، در راستای اجرای بند «پ» ماده (۹۹) برنامه هفتم پیشرفت با موضوع منابع درآمدی قانون جهش تولید دانش‌بنیان، ۲۲۹۰۰ میلیارد تومان بوده است. این در حالی است که جمع کل اعتبارات وصول شده در هشت ماهه سال ۱۴۰۴ حدود ۲۳۲۸۹ میلیارد تومان بوده است که تنها ۹۱۰۰ میلیارد تومان (حدود ۴۰ درصد منابع پیش‌بینی شده در قانون بودجه ۱۴۰۴) به معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری تخصیص یافته است.
- سهم معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری و صندوق نوآوری و شکوفایی از کل منابع درآمدی قانون جهش تولید دانش‌بنیان در لایحه بودجه ۱۴۰۵ با ۱۰ درصد رشد نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۴ به ۲۴۳۴۰ میلیارد تومان رسیده است.
- ردیف اعتبارات درآمدی متعلق به مالیات بر عملکرد شرکت‌های صادرکننده مواد خام و نیمه‌خام در لایحه بودجه ۱۴۰۵ حذف شده و ردیف اعتبارات عوارض صادرات مواد خام و نیمه خام متعلق به قانون جهش تولید دانش‌بنیان با ردیف اعتبارات عوارض مواد خام موضوع ماده (۳۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر ادغام شده است. نبود شفافیت در محاسبه مقادیر پیش‌بینی شده، مقدار دریافتی و تفاوت‌های ذکر شده بین تخصیص و وصول در سال‌های مختلف، یکی از ایرادها و ابهام‌های عملکرد دولت در اجرای بند «پ» ماده (۹۹) قانون برنامه هفتم است.
- اعتبارات مرتبط با اخذ عوارض برق تجدیدپذیر از صنایع پرمصرف، در لایحه بودجه ۱۴۰۵ حدود ۹ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی شده که سهم معاونت علمی و فناوری و صندوق نوآوری و شکوفایی در ردیف‌های هزینه‌ای این درآمد ۲۱۱۵ میلیارد تومان است. در سال ۱۴۰۳ با وجود وصول بیش از ۱۷۰۰ میلیارد تومان از این محل، در نهایت ۶۴۵ میلیارد در اختیار سه دستگاه ساتبا، معاونت علمی و صندوق نوآوری قرار گرفت که سهم معاونت علمی و صندوق نوآوری هرکدام ۱۶۱ میلیارد تومان بوده است. براساس آخرین گزارش عملکرد وزارت نیرو، در سال ۱۴۰۴ حدود ۴۶۵۹ میلیارد تومان از این محل محقق شده که تنها ۵۰۰ میلیارد تومان (کمتر از ۲۰ درصد از مقدار مصوب سه هزار میلیارد تومان سهم معاونت علمی و فناوری و صندوق نوآوری و شکوفایی در قانون بودجه ۱۴۰۴) به معاونت علمی و فناوری تخصیص یافته است و به نظر می‌رسد چالش اصلی، تخصیص نیافتن به‌موقع منابع وصول شده است.
- اعتبارات توسعه فناوری‌های پیشران که در جهت تحقق بند «ت» ماده (۹۹) برنامه هفتم پیشرفت در سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ به ترتیب به میزان ۷ هزار و ۸ هزار میلیارد تومان لحاظ شده بود در لایحه بودجه ۱۴۰۵ حذف شده است.
- اعتبارات مرتبط با برنامه ملی توسعه هوش مصنوعی موضوع بند «ج» ماده (۶۵) برنامه هفتم پیشرفت که به ابتکار بند «۴۳» از ماده (۱) «قانون الزام‌ها و احکام مورد نیاز قوانین بودجه‌های سنواتی» مصوب آذر ۱۴۰۴ مجلس شورای اسلامی در جدول الزام‌های لایحه بودجه ۱۴۰۵ آمده است، به ازای حق‌السهم دولت از درآمد سالیانه کاروران ارتباطی به مقدار ۳ درصد (معادل با ۱۲۰۰ میلیارد تومان از ردیف درآمدهای دولت از محل خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات در لایحه بودجه ۱۴۰۵) و میزان اعتبارات مذکور به ازای حق‌الامتياز از صدور پروانه کاروران ارتباطی به مقدار ۵۰

میلیون ریال (وفق ریال جدید در لایحه بودجه ۱۴۰۵ و معادل با ۵۰ میلیارد تومان) تعیین شده و البته محل هزینه این اعتبارات در جداول هزینه‌ای لایحه مشخص نشده است.

■ هر چند این مقدار سرمایه‌گذاری دولت در حوزه هوش مصنوعی در لایحه بودجه ۱۴۰۵ با روندهای سرمایه‌گذاری کشورها و نیز انتظارات و چشم‌انداز توسعه این فناوری در کشور فاصله بسیار زیادی دارد، اما نقش و سهم سایر نهادهای حامی توسعه فناوری و صندوق‌ها (علاوه بر اعتبارات مستقیم بودجه‌ای) نیز در حال حاضر به علت پراکنده بودن منابع ذیل نهادهای مختلف به‌طور رسمی و شفاف قابل رصد نیست و میزان سهم واقعی دولت را نشان نمی‌دهد.

پیشنهاد راهکار، تقنینی، نظارتی یا سیاستی

محورهای اصلی پیشنهادی جهت اصلاح ردیف‌های بودجه‌ای عبارت‌اند از:

الف) امکان افزایش درآمد ذیل ماده (۱۶) قانون جهش دانش‌بنیان از طریق واریز درآمدهای بلوکه شده از سال ۱۴۰۳ به بعد به ردیف ۱۴۰۱۹۶.

✓ اصلاح عنوان و مقدار ردیف درآمدی زیر جدول ۵ لایحه؛

✓ اصلاح عنوان و ردیف هزینه‌کرد ۹۰-۷۳۰۰۰۰۰ زیر جدول ۷-۱ لایحه (منابع ساتبا)؛

✓ اصلاح عنوان و ردیف هزینه‌کرد ۱۸۷-۷۳۰۰۰۰۰ ذیل جدول ۷-۱ لایحه (منابع معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست جمهوری)؛

✓ اصلاح عنوان و ردیف هزینه‌کرد ۱۸۹-۷۳۰۰۰۰۰ ذیل جدول ۷-۱ لایحه (منابع صندوق نوآوری و شکوفایی)؛

✓ افزایش منابع ردیف درآمدی و سه ردیف هزینه‌ای که اعتبارات آنها از طریق واریز درآمدهای بلوکه شده همین ردیف درآمدی در سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ تأمین خواهد شد.

ب) امکان افزایش اعتبارات اجرای برنامه توسعه ملی هوش مصنوعی وفق بند «ج» ماده (۶۵) قانون برنامه هفتم،

– افزایش درصد حق‌السهم دولت از درآمد سالیانه کاروران ارتباطی زیر ردیف (۶-۷) جدول الزام‌های لایحه بودجه ۱۴۰۵: ۱۰ درصد

✓ ایجاد یک ردیف اختصاصی برای سازمان ملی هوش مصنوعی با عنوان «اجرای برنامه ملی توسعه هوش مصنوعی از محل حق‌الامتياز و حق‌السهم دولت از درآمدهای کاروران ارتباطی» در قالب ردیف پیشنهادی ۲۰۳-۵۵۰۰۰۰۰ ذیل جدول ۷-۱ لایحه؛

✓ تأمین اعتبارات ردیف سازمان ملی هوش مصنوعی از محل درصد حق‌السهم دولت از درآمد سالیانه کاروران ارتباطی زیر ردیف (۶-۷) جدول الزام‌های لایحه بودجه ۱۴۰۵.

۱. مقدمه

با توجه به اهمیت توسعه فناوری و فعالیت‌های دانش‌بنیان در توسعه صنعتی و رشد اقتصادی کشورها، سیاست‌هایی همچون افزایش سهم بودجه تحقیق و پژوهش و حمایت از علوم و فناوری‌های جدید و کاربردی کردن آنها حائز اهمیت زیادی است. در این میان، تأمین مالی فعالیت‌های دانش‌بنیان از اهمیت زیادی برخوردار است [۱].

در این راستا، قانون جهش تولید دانش‌بنیان مصوب سال ۱۴۰۱ و همچنین ماده (۹۹) برنامه هفتم پیشرفت، به شکل‌گیری و هدایت زیرساخت‌های تأمین مالی فعالیت‌های دانش‌بنیان پرداخته‌اند. سازوکارهای اجرایی این احکام نیز، در قالب قوانین بودجه سنواتی پیاده شده و توسط دستگاه‌های متولی اجرا و نظارت مورد پایش و ارزیابی قرار می‌گیرد [۲-۵].

لذا در این گزارش تلاش شده در چارچوب برنامه هفتم پیشرفت و قانون جهش تولید دانش‌بنیان مصوب سال ۱۴۰۱، اعتبارات دستگاهی و برنامه‌ای مرتبط با توسعه فناوری و تولید دانش‌بنیان در لایحه بودجه ۱۴۰۵ و همچنین بودجه‌های سنوات گذشته مورد بررسی قرار گیرد و در ادامه پیشنهادهایی جهت اصلاح و تکمیل احکام مرتبط پیشنهاد شوند.

۲. منابع درآمدی قانون جهش تولید دانش‌بنیان

۲-۱. اعتبارات بند «پ» ماده (۹۹) برنامه هفتم پیشرفت

بخشی از منابع درآمدی قانون جهش تولید دانش‌بنیان به ترتیب از مواد (۳) با موضوع حقوق گمرکی ماشین‌آلات، ماده (۱۱) بند «الف» با موضوع اخذ ۲۰ درصد درآمد حاصل از صادرات مواد خام و نیمه‌خام به‌عنوان عوارض صادراتی حاصل می‌شود. در ادامه، سازوکار اجرای آن از جمله ایجاد و ذکر ردیف‌های درآمدی و شیوه تخصیص، تا قبل از سال ۱۴۰۴ در قالب تبصره «۶» قوانین بودجه سنواتی ارائه می‌شد.^۱ با تصویب برنامه هفتم، این موضوع در بند «پ» ماده (۹۹)^۲ لحاظ شد و براساس آن منابع حاصل از حقوق گمرکی ماشین‌آلات، عوارض صادرات مواد خام و نیمه‌خام و مالیات بر عملکرد شرکت‌های صادرکننده مواد خام و نیمه‌خام با پیش‌بینی ردیف‌های بودجه‌ای ذیل بودجه‌های سنواتی در اختیار

۱. این حکم در قالب بند «ث» در بودجه سال ۱۴۰۰ و «ص» در بودجه سال ۱۴۰۱ مطرح بوده است. با تصویب قانون جهش دانش‌بنیان نیز ذیل بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه ۱۴۰۲ و در قالب بند «ز» تبصره «۶» بودجه ۱۴۰۳ آمده است.

۲. برای اجرای قانون جهش تولید دانش‌بنیان و توسعه زنجیره ارزش تولید و عبور از خام‌فروشی، صادرات کلیه مواد و محصولات معدنی، صنایع معدنی فلزی و غیرفلزی و محصولات نفتی، گازی و پتروشیمی مندرج در فهرستی که توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت و با همکاری وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و نفت و معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست جمهوری تهیه می‌شود و به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد در تمام نقاط کشور مشمول مالیات بر درآمد و عوارض می‌شود. میزان قطعی این عوارض سالیانه توسط دستگاه‌های مذکور تهیه می‌شود و به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد. کلیه منابع درآمدی موضوع این بند و نیز حقوق ورودی ماشین‌آلات و تجهیزات خطوط تولید، صنعتی، معدنی و کشاورزی با پیش‌بینی در قوانین بودجه سنواتی و با رعایت اصل پنجاه و سوم (۵۳) قانون اساسی در راستای اجرای قانون جهش تولید دانش‌بنیان در اختیار معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری قرار می‌گیرد به‌نحوی که معادل پنجاه درصد (۵۰٪) این منابع صرف افزایش سرمایه صندوق نوآوری و شکوفایی شود. این معاونت مکلف است گزارش عملکرد خود را هر شش‌ماه یک‌بار در اختیار مجلس و سازمان قرار دهد.

معاونت علمی و فناوری قرار خواهد گرفت تا صرف اجرای قانون جهش تولید دانش‌بنیان شود. همچنین مقرر شده است ۵۰ درصد این منابع صرف افزایش سرمایه صندوق نوآوری و شکوفایی شود.

▪ گزارش عملکرد و وضعیت تحقق:

با وجود تعیین نرخ حقوق گمرکی مواد اولیه، واسطه‌ای، اجزاء، قطعات، ماشین‌آلات و تجهیزات به مأخذ ۴ درصد، این حکم در طی سال‌های گذشته عملیاتی نشده و بنا به دلایلی همچون تغییر نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی و آثار و پیامدهای آن، نرخ حقوق گمرکی موارد یاد شده در سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ به ۱ درصد تقلیل یافت. نرخ حقوق گمرکی در قوانین بودجه ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ به میزان ۲ درصد تعیین است. درصد حقوق ورودی ماشین‌آلات در جدول الزام‌های منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور ذکر نشده است اما به نظر می‌رسد با توجه به رویه‌های جاری ذیل قانون برنامه هفتم و قانون بودجه ۱۴۰۴، مقدار آن ۲ درصد لحاظ شده باشد.

در لایحه بودجه ۱۴۰۵، منابع درآمدی ردیف «وصول مالیات عملکرد شرکت‌های صادرکننده مواد خام و نیمه‌خام» حذف شده است و منابع درآمدی ردیف «صادرات مواد خام و نیمه‌خام و محصولات معدنی و صنایع معدنی فلزی و غیرفلزی و محصولات نفتی، گازی و پتروشیمی» نیز با منابع مربوط به جزء «۳» بند «ب» ماده (۴۸) قانون برنامه هفتم پیشرفت که در ارتباط با سرمایه صندوق حمایت از سرمایه‌گذاری صنایع کوچک است^۱ (ردیف ۱۶۰۷۷ قانون بودجه ۱۴۰۴) ادغام شده و همگی در قالب (درآمد حاصل از وضع عوارض صادراتی (موضوع بند «پ» ماده (۹۹) و جزء «۱»^۲ بند «ح» ماده (۴۸) «ق.ب.ه.پ» آمده است.

در مجموع، سهم منابع قانون جهش تولید دانش‌بنیان از ردیف‌های درآمدی بند «پ» ماده (۹۹) برنامه هفتم که در اختیار معاونت علمی قرار خواهد گرفت و نیمی از آن متعلق به صندوق نوآوری و شکوفایی است (پس از اعمال کسورات قانونی) با حدود ۶ درصد رشد نسبت به اعتبارات مندرج در قانون بودجه ۱۴۰۴ به میزان ۲۴۳۴۰ میلیارد تومان پیش‌بینی شده است (جدول ۱). در هشت‌ماهه سال ۱۴۰۴ تقریباً نزدیک به ۴۰ درصد منابع درآمدی قانون جهش تولید دانش‌بنیان تخصیص یافته که عمدتاً در قالب اوراق در اختیار معاونت علمی و صندوق نوآوری قرار گرفته است. نبود شفافیت در مقدار دریافتی و تفاوت‌های ذکر شده بین وصول و تخصیص درآمدها، یکی از ایرادها و ابهام‌های عملکرد دولت در اجرای بند «پ» ماده (۹۹) برنامه هفتم است.

۱. جزء «۳» - «صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری صنایع کوچک» به «صندوق حمایت از سرمایه‌گذاری صنایع کوچک» با وظایف اعطای تسهیلات از طریق مؤسسات اعتباری و صدور ضمانت‌نامه و بیمه‌نامه تغییر می‌یابد. اساسنامه این صندوق به پیشنهاد وزارت صنعت، معدن و تجارت ظرف سه‌ماه از زمان لازم‌الاجرا شدن این قانون، تهیه می‌شود و به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد. منابع این صندوق از طریق بخشی از درآمدهای حاصل از اجرای ماده (۳۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور در قالب لویح بودجه‌های سنواتی و افزایش سرمایه تأمین می‌شود.

۲. به اشتباه به‌عنوان ردیف (۱) درج شده و منظور همان ردیف (۳) جزء «ح» ماده (۴۸) برنامه هفتم است.

جدول ۱. درآمدها و هزینه‌های قانون جهش تولید دانش بنیان: اعتبارات بند «پ» ماده (۹۹) قانون برنامه هفتم (میلیارد تومان)

قانون بودجه ۱۴۰۳			قانون بودجه ۱۴۰۴			لاایحه بودجه ۱۴۰۵	عنوان	شماره طبقه‌بندی (جدول ۵)
تخصیص	وصول	پیش‌بینی	تخصیص (هشت ماهه)	وصول (هشت ماهه)	پیش‌بینی	پیش‌بینی		
واریزی منابع سال ۱۴۰۲	نامعلوم (در حال بررسی اظهارنامه‌های سال ۱۴۰۳)	۱۰۰۰ اختصاص مقدار ۱۰۰۰	.	عدم واریز تاکنون	۳۰۰۰	.	درآمد حاصل از وصول مالیات عملکرد شرکت‌های صادرکننده مواد خام و نیمه‌خام	۱۶۰۱۱۶ (۱۱۰۵۲۰ در ۱۴۰۳)
	۲۱۳۰۰	اختصاص مقدار ۱۰۰۰	-	۱۶۷۲۹	۱۶۰۰۰	۲۰۰۰۰	- درآمد حاصل از وضع عوارض صادراتی (موضوع بند «پ» ماده (۹۹) و جزء «۱» بند «ح» ماده (۴۸) ق.ب.ه.پ) ^۲	۱۶۰۱۷۷۱ (لاایحه بودجه ۱۴۰۵)
۶۲۰۰	۷۱۰۰	۹۰/۱ (میلیارد تومان)	-	۷۱۰۰	۴۰۳۹	۷۹۵۶	درآمد حاصل از حقوق گمرکی ماشین‌آلات و تجهیزات صنعتی، معدنی و کشاورزی موضوع ماده (۳) قانون جهش تولید دانش بنیان	۱۱۰۴۱۸
۲۲۵۰۰	۲۸۴۰۰	۲۲۵۰۰	۹۱۰۰	۲۳۸۲۹	۲۳۰۳۹	۲۷۹۵۶	جمع کل درآمدها	
هزینه‌های پیش‌بینی شده ذیل جدول (۱-۷)								
۱۱۲۵۰	-	۱۱۲۵۰	۴۵۵۰	-	۱۱۴۵۰	۱۲۱۷۰	سهم معاونت علمی	-۷۳۰۰۰۰ ۱۸۵
۱۱۲۵۰	-	۱۱۲۵۰	۴۵۵۰	-	۱۱۴۵۰	۱۲۱۷۰	سهم صندوق نوآوری	-۷۳۰۰۰۰ ۱۸۶
	-					۱۸۷۳	سهم جزء «۲» بند «ح» ماده (۴۸) ق.ب.ه.پ- وزارت صمت	-۷۳۰۰۰۰ ۱۳۸
منابع این صندوق در قانون بودجه ۱۴۰۴، از ردیف درآمدهای ۱۶۰۱۷۷ حاصل از اجرای ماده (۳۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر (مربوط به مواد خام) تأمین می‌شده که در لایحه بودجه ۱۴۰۵ با منابع قانون دانش بنیان ادغام شده است.								
مجموع منابع پیش‌بینی شده و تخصیص یافته برای قانون جهش تولید دانش بنیان (سهم معاونت علمی و صندوق نوآوری)								
تخصیص ۱۴۰۳	وصول ۱۴۰۳	پیش‌بینی ۱۴۰۳	تخصیص ۱۴۰۴	وصول ۱۴۰۴	پیش‌بینی ۱۴۰۴	پیش‌بینی ۱۴۰۵	مجموع (پیش‌بینی شده در جدول ۱-۷)	
۲۲۵۰۰	۲۸۲۲۱	۲۲۵۰۰	۹۱۰۰	۲۳۲۸۹	۲۲۹۰۰	۲۴۲۴۰		

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۱. این طبقه‌بندی در بودجه ۱۴۰۴ ردیف ۱۶۰۲۱۸ و در بودجه ۱۴۰۳ ردیف ۱۱۰۵۱۸ بوده است.
 ۲. در قوانین بودجه سنوات گذشته این ردیف، تحت عنوان «درآمد حاصل از صادرات مواد خام و محصولات معدنی و صنایع معدنی فلزی و غیرفلزی و محصولات نفتی، گازی و پتروشیمی» درج شده است.

۲-۲. عوارض حاصل از برق تجدیدپذیر صنایع پرمصرف: اعتبارات ماده (۱۶) قانون جهش تولید دانش‌بنیان بخش دیگری از منابع درآمدی قانون جهش تولید دانش‌بنیان، عوارض حاصله از فقدان تأمین برق تجدیدپذیر توسط صنایع پرمصرف است که در ماده (۱۶) این قانون مدنظر قرار گرفته است. براساس این ماده صنایع با قدرت مصرف بیشتر از یک مگاوات موظف شدند معادل یک درصد (۱٪) از برق مورد نیاز سالیانه خود را از طریق احداث نیروگاه‌های تجدیدپذیر تأمین کنند و این میزان در پایان سال پنجم حداقل به پنج درصد (۵٪) برسد. در غیر این صورت، وزارت نیرو موظف است درصد ذکر شده از برق مصرفی این صنایع را با تعرفه برق تجدیدپذیر محاسبه کرده و از صنایع اخذ کند. منابع حاصله از این بند نیز مقرر شده است براساس حکم و آیین‌نامه مربوط به آن به میزان ۲۵، ۵۰ و ۲۵ به ترتیب در اختیار ساتبا (خرید برق تجدیدپذیر)، معاونت علمی و فناوری (حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان حوزه تجدیدپذیر) و صندوق نوآوری و شکوفایی (پرداخت تسهیلات کم‌بهره به بخش خصوصی برای احداث نیروگاه‌های کوچک تجدیدپذیر) قرار گیرد.

▪ گزارش عملکرد و وضعیت تحقق:

در سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ مقدار کل منابع پیش‌بینی شده برای این ردیف به شماره ۱۴۰۱۹۶، مقدار ۶ هزار میلیارد تومان بوده است که ۵۰ درصد آن متعلق به ساتبا است. لذا ۳ هزار میلیارد منابع پیش‌بینی شده بعدی به نسبت مساوی بین معاونت علمی و فناوری و صندوق نوآوری و شکوفایی توزیع خواهد شد. عملکرد این درآمد نشان می‌دهد علی‌رغم وصول ۱۷۰۰ میلیارد تومان از این محل در سال ۱۴۰۳، در نهایت ۶۴۵ میلیارد در اختیار سه دستگاه ساتبا، معاونت علمی و صندوق نوآوری قرار گرفت که سهم معاونت علمی و صندوق نوآوری هر کدام ۱۶۱ میلیارد تومان بوده است. براساس آخرین گزارش عملکرد وزارت نیرو^۱ در سال ۱۴۰۴ حدود ۴۶۵۹ میلیارد تومان از این محل محقق شده که تنها ۵۰۰ میلیارد تومان به معاونت علمی و فناوری تخصیص یافته است. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ مقدار کل این اعتبار ۹ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی شده که ۴۵۰۰ میلیارد تومان آن پس از اعمال کسورات قانونی، متعلق به معاونت علمی و صندوق نوآوری به نسبت یکسان خواهد بود (جدول ۲).

جدول ۲. سهم معاونت علمی و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست جمهوری و صندوق نوآوری و شکوفایی از منابع ماده (۱۶) قانون جهش تولید دانش‌بنیان (عوارض تجدیدپذیر صنایع پرمصرف) (میلیارد تومان)

شماره طبقه‌بندی (جدول ۷-۱)	لایحه بودجه ۱۴۰۵		قانون بودجه ۱۴۰۴		قانون بودجه ۱۴۰۳	
	پیش‌بینی	تخصیص	پیش‌بینی	تخصیص	پیش‌بینی	تخصیص
۱۸۷-۷۳۰۰۰۰ معاونت علمی	۲۱۱۵	۵۰۰	۱۵۰۰ (سهم ۲۵ درصدی از ۶۰۰۰)	۵۰۰	۱۵۰۰ (سهم ۲۵ درصدی از ۶۰۰۰)	۱۶۱
۱۸۹-۷۳۰۰۰۰ صندوق نوآوری	۲۱۱۵	۰	۱۵۰۰ (سهم ۲۵ درصدی از ۶۰۰۰)	۰	۱۵۰۰ (سهم ۲۵ درصدی از ۶۰۰۰)	۱۶۱

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۱. گزارش عملکرد وزارت نیرو از اجرای ماده (۱۶) قانون جهش تولید دانش‌بنیان به کمیسیون آموزش، تحقیقات و فناوری. دی ماه ۱۴۰۴.

با در نظر گرفتن منابع درآمدی مرتبط با بند «پ» ماده (۹۹) برنامه هفتم پیشرفت و نیز ماده (۱۶) قانون جهش تولید دانش‌بنیان، کل منابع و اعتبارات مرتبط این قانون که در اختیار معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری قرار می‌گیرد و ۵۰ درصد آن متعلق به صندوق نوآوری و شکوفایی است، حدود ۱۰ درصد نسبت به سال ۱۴۰۴ رشد داشته است (جدول ۳).

جدول ۳. مقدار و درصد رشد اعتبارات مرتبط با قانون جهش تولید دانش‌بنیان در قانون بودجه ۱۴۰۴ و لایحه بودجه ۱۴۰۵ (میلیارد تومان)

درآمد‌های پیش‌بینی شده قانون جهش تولید دانش‌بنیان	قانون بودجه ۱۴۰۴	لایحه بودجه ۱۴۰۵	درصد رشد
بند «پ» ماده (۹۹) برنامه هفتم	۲۲۹۰۰	۲۴۳۴۰	۶
عوارض برق تجدیدپذیر صنایع پرمصرف ماده (۱۶)	۳۰۰۰	۴۲۳۰	۴۱
مجموع	۲۵۹۰۰	۲۸۵۷۰	۱۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۳. اعتبارات توسعه فناوری‌های پیشران

۳-۱. اعتبارات بند «ت» قانون برنامه هفتم پیشرفت

براساس این بند، توسعه فناوری‌های اقتدارآفرین و پیشران در ۶ حوزه با محوریت معاونت علمی و فناوری و همکاری دستگاه‌های اجرایی در نظر گرفته شده است.^۱ در این راستا در قانون بودجه سال ۱۴۰۳، در قالب ردیف متفرقه ۷۵۰۰-۲۶، مبلغ ۷ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی شد که در اختیار معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان قرار گیرد و ۲۰۰۰ میلیارد تومان از آن برای طرح‌هایی که توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت معرفی می‌شوند در نظر گرفته شود. در قانون بودجه ۱۴۰۴ در قالب ردیف متفرقه جدول ۹ (۵۹-۵۵۰۰۰۰)، مبلغ ۸ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی شد (جدول ۴).^۲

۱. دولت (معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری) مکلف است با همکاری دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و سازمان و با هدف تأمین زیرساخت یکپارچه مورد نیاز در جهت بهبود زیست‌بوم فناوری در حوزه‌های پیشران و اقتدارآفرین، جذب و توانمندسازی نخبگان و تسهیل دسترسی به زیرساخت‌ها با مشارکت بخش خصوصی و استفاده از ظرفیت‌های قانون جهش تولید دانش‌بنیان، در حوزه‌های زیر در سقف بودجه مصوب اقدام‌های لازم را انجام دهد:

۱. هوش مصنوعی،
۲. بار الکتریکی (کوانتوم)،
۳. زیست مهندسی،
۴. مواد و ساخت پیشرفته،
۵. ریزفناوری و ریزالکترونیک (میکروالکترونیک)،
۶. فناوری‌های عصبی، مغز و علوم شناختی.

۲. گزارش ناظران مالی عملکرد سال اول قانون برنامه هفتم-انتشارات سازمان برنامه و بودجه-شهریور ۱۴۰۴.

جدول ۴. اعتبارات توسعه فناوری های پیشران موضوع بند «ت» ماده (۹۹) برنامه هفتم پیشرفت

قانون بودجه ۱۴۰۳ (جدول ۹- شماره طبقه بندی ۲۶-۷۵۰۰)		قانون بودجه ۱۴۰۴ (جدول ۹- شماره طبقه بندی ۵۵۰۰۰-۵۹)		لایحه بودجه ۱۴۰۵
تخصیص	پیش بینی	تخصیص	پیش بینی	پیش بینی
۴۶۵۰	۷۰۰۰	-	۸۰۰۰	۰

مأخذ: یافته های پژوهش.

۲-۳. اعتبارات ماده (۶۵) بند «ج»: برنامه ملی هوش مصنوعی

وفق بند «۴۳» از ماده (۱) «قانون الزامها و احکام مورد نیاز قوانین بودجه های سنواتی» مصوب آذر ۱۴۰۴ مجلس شورای اسلامی، دولت مکلف شده است میزان حق امتیاز و حق السهم دولت از درآمدهای کاروران ارتباطی در خصوص برنامه ملی توسعه هوش مصنوعی (ذیل بند «ج» ماده (۶۵) برنامه هفتم) را تعیین کند. بر این اساس، میزان اعتبارات برنامه هوش مصنوعی به ازای حق السهم دولت از درآمد سالیانه کاروران ارتباطی به مقدار ۳ درصد و میزان اعتبارات مذکور به ازای حق الامتیاز از صدور پروانه کاروران ارتباطی به مقدار ۵۰ میلیون ریال (وفق ریال جدید در لایحه بودجه ۱۴۰۵ و معادل با ۵۰ میلیارد تومان) تعیین شده است (جدول ۵). هرچند به نظر می رسد این منابع فعلاً و تا پیش از تصویب نهایی طرح ملی هوش مصنوعی، در اختیار وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات بوده و توسط این نهاد هزینه خواهد شد، اما فاقد ردیف هزینه ای مشخص در لایحه بودجه ۱۴۰۵ است.

جدول ۵. سهم اعتبارات برنامه هوش مصنوعی از منابع وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات در لایحه بودجه ۱۴۰۵ (میلیارد تومان)

سهم برنامه ملی هوش مصنوعی	مقدار در لایحه بودجه ۱۴۰۵	ردیف اعتبارات
۱۲۰۰	۴۰۰۰۰	۱۳۰۴۰۴-درآمد حاصل از مالکیت دولت در بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات - حق امتیاز شبکه و جریمه انجام نشدن تعهدات (موضوع ماده واحده قانون اجازه تعیین و وصول حق امتیاز فعالیت بخش غیردولتی در زمینه پست و مخابرات)
۵۰	۷۶۰	۱۳۰۴۱۴-درآمد حاصل از حق السهم سازمان (ازجمله موضوع درآمدهای عملیاتی اپراتورها- بند «ج» ماده (۱-۱) پروانه صادره اپراتورهای همراه اول و ایرنسل و بندهای مشابه در سایر اپراتورها)

مأخذ: یافته های پژوهش.

کل سرمایه گذاری هوش مصنوعی در جهان در سال ۲۰۲۴ به ۲۵۳ میلیارد دلار رسید. آمریکا در این زمینه پیشتاز است و بعد از آن چین قرار دارد هرچند سرمایه گذاری بخش خصوصی در جهان رو به رشد بوده و سهم این بخش در تأمین مالی هوش مصنوعی در سال ۲۰۲۴ نسبت به سال ۲۰۲۳ حدود ۴۵ درصد افزایش داشته است؛ اما در کشورهای در حال توسعه، دولت ها همچنان نقش جدی در تأمین سرمایه اولیه و جذب سرمایه بخش خصوصی دارند.

۱. دولت مکلف است در راستای حمایت از توسعه زیست بوم تحول آفرین هوش مصنوعی قابل اعتماد و پایدار و به منظور تعیین چارچوبها و ساز و کار تعامل تمامی ذی نفعان، فراهم نمودن دانش و زیرساخت های دانش فنی، اجتماعی، اخلاقی و حقوقی، ترویج و افزایش آگاهی در مورد کارکردهای هوش مصنوعی در زمینه های مختلف و خطرات بالقوه آن حداکثر ظرف شش ماه از لازم الاجرا شدن این قانون نسبت به اجرای «برنامه ملی توسعه هوش مصنوعی» با رعایت سیاست های کلی نظام، مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی و سند راهبردی جمهوری اسلامی ایران در فضای مجازی اقدام قانونی به عمل آورد.

سرمایه‌گذاری‌های دولتی در حوزه هوش مصنوعی اغلب به شکل صندوق‌های سرمایه‌گذاری یا تخصیص اعتبارات مستقیم برای اجرای برنامه‌ها و تعهدات و با هدف توسعه زیرساخت‌ها از جمله زیرساخت‌های پردازش و محاسبات و تحقیق و توسعه انجام می‌شود. در جدول (۶) سهم سرمایه‌گذاری برخی دولت‌ها در حوزه هوش مصنوعی آورده شده است. برخی از این داده‌ها، تعهدات بلندمدت یا ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری هستند.

جدول ۶. سهم سرمایه‌گذاری دولت‌های پیشرو (تخصیص یا پیش‌بینی) در هوش مصنوعی [۶]

کشور	میلیارد دلار آمریکا	
فرانسه	۱۱۷	زیرساخت‌های توسعه هوش مصنوعی و فناوری‌های مرتبط ذیل وزارتخانه هوش مصنوعی و اقتصاد دیجیتال این کشور
عربستان	۱۰۰	ذیل برنامه چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان- توسعه هوش مصنوعی با شرکت دولتی Humain و راه‌اندازی صندوق سرمایه‌گذاری خطرپذیر ۱۰ میلیارد دلاری در سال ۲۰۲۵
امارات	۱۰۰	راه‌اندازی صندوق دولتی MGX در هوش مصنوعی در سال ۲۰۲۴ با چشم‌انداز دستیابی به سرمایه ۱۰۰ میلیارد دلاری با مشارکت بخش خصوصی و جذب سرمایه خارجی- هزینه کرد حدود ۲۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۵ در توسعه زیرساخت‌های پردازشی
چین	۵۰	تخصیص یافته توسط دولت چین در توسعه نیمه‌رساناها و زیرساخت‌های پردازشی در سال ۲۰۲۵. راه‌اندازی صندوق سرمایه‌گذاری هوش مصنوعی با سرمایه اولیه ۸ میلیارد دلار در ۲۰۲۵
انگلیس	۲/۵	ذیل برنامه پنج‌ساله هوش مصنوعی در انگلیس و تخصیص سالیانه ۵۴۰ میلیون دلار
کانادا	۱/۸	ذیل برنامه پنج‌ساله هوش مصنوعی در کانادا و برای توسعه زیرساخت‌ها و پردازش
هند	۱/۳	ذیل برنامه پنج‌ساله هوش مصنوعی در هند و تخصیص سالیانه ۲۵۰ میلیون دلار
سنگاپور	۰/۷۴	ذیل برنامه پنج‌ساله هوش مصنوعی در سنگاپور و تخصیص ۱۱۲ میلیون دلار در سال ۲۰۲۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

با در نظر گرفتن سهم اعتبارات مرکز ملی هوش مصنوعی به مبلغ ۱۸۸ میلیارد تومان که در اختیار معاونت علمی و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری قرار خواهد گرفت، در نهایت مقدار اعتبارات حمایتی دولت در تأمین زیرساخت‌های هوش مصنوعی به حدود بیش از ۱۴۰۰ میلیارد تومان خواهد رسید (با در نظر گرفتن نرخ ۸۵ هزار تومان دلار، چیزی نزدیک به ۱۶ میلیون دلار خواهد بود) که با روندهای سرمایه‌گذاری کشورها و نیز انتظارات و چشم‌انداز توسعه این فناوری در کشور فاصله بسیار زیادی دارد. البته باید خاطر نشان کرد که علاوه بر اعتبارات مستقیم درج شده در بودجه‌های سنواتی، نهادها و صندوق‌های دیگری از جمله معاونت علمی و فناوری و صندوق نوآوری و شکوفایی و حتی صندوق توسعه ملی نیز به اعطای حمایت‌هایی در این حوزه می‌پردازند اما به علت پراکنده بودن منابع ذیل نهادهای مختلف در نهایت سهم تخصیص و هزینه‌کرد دولت در توسعه هوش مصنوعی به‌طور رسمی و شفاف قابل رصد نیست. در مجموع، میزان اعتبارات لحاظ شده در لایحه بودجه ۱۴۰۴ از درآمدهای دولت در حوزه ارتباطات نمی‌تواند به شکل مناسبی پاسخ‌گوی نقش دولت در تأمین سرمایه اولیه توسعه زیرساخت‌ها و لایه‌های بنیادین این فناوری باشد و نیاز به اصلاح ضرایب درج شده در جدول الزام‌های لایحه احساس می‌شود؛ به‌ویژه آنکه مجلس شورای اسلامی نیز در بررسی طرح ملی هوش مصنوعی به شماره ثبت ۲۴۸، حداقل سهم سالیانه وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات را در توسعه هوش مصنوعی از محل درآمدهای این وزارتخانه، ۱۰ درصد تعیین کرده بود.

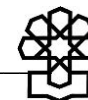
۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

بررسی اعتبارات توسعه فناوری و تولید دانش‌بنیان در لایحه بودجه ۱۴۰۵ نشان می‌دهد که درآمدهای پیش‌بینی شده قانون جهش تولید دانش‌بنیان ذیل بند «پ» ماده (۹۹) برنامه هفتم پیشرفت، تنها حدود شش درصد نسبت به سال ۱۴۰۴ افزایش داشته است. این درحالی است که در هشت ماهه سال ۱۴۰۴ نیز با وجود وصول بیش از ۲۳ هزارمیلیارد تومان از این محل، حدود چهل درصد آن به معاونت علمی و فناوری و صندوق نوآوری و عمدتاً در قالب اوراق تخصیص یافته است. اعتبارات پیش‌بینی شده حاصل از عوارض برق تجدیدپذیر برای دو نهاد مذکور نیز نسبت به سال ۱۴۰۴ حدود ۱۳ درصد افزایش داشته هرچند عملکرد این حکم نشان می‌دهد تخصیص‌ها طی سال‌های گذشته زیر بیست درصد انجام پذیرفته است.

در این میان، اعتبارات مختص به توسعه فناوری‌های پیشران وفق احکام برنامه هفتم پیشرفت از جمله بند «ت» ماده (۹۹) نیز حذف شده و منابع لحاظ شده درمورد توسعه هوش مصنوعی از درآمدهای دولت در حوزه ارتباطات و فناوری اطلاعات، نمی‌تواند به شکل مناسبی پاسخ‌گوی نقش دولت در تأمین سرمایه اولیه توسعه زیرساخت‌ها و لایه‌های بنیادین این فناوری باشد. لذا در ادامه پیشنهادهایی در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷. بررسی اعتبارات مرتبط با توسعه فناوری و فعالیت‌های دانش‌بنیان در لایحه بودجه ۱۴۰۵ و پیشنهادهای

پیشنهادها	وضعیت در ذیل اعتبارات بودجه ۱۴۰۴	احکام مرتبط با توسعه فناوری و دانش‌بنیان در برنامه هفتم پیشرفت
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ در جدول الزام‌های لایحه بودجه ۱۴۰۵ ردیف شماره (۱-۴)، عبارتی مبنی بر مستثنی بودن اعتبارات مالیاتی قانون جهش تولید دانش‌بنیان از سقف تعیین شده در این بند افزوده شود. ▪ متن اصلاحی ردیف (۱-۴): سقف معافیت مالیاتی و اعتبار مالیاتی اشخاص حقوقی مشمول قانون تأمین مالی تولید و زیرساخت‌ها مصوب قانون تأمین مالی تولید و زیرساخت‌ها مصوب ۱۴۰۳/۰۲/۲۲ برای عملکرد سال ۱۴۰۰- معافیت‌ها و اعتبارات مالیاتی مندرج در قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و حمایت از تجاری‌سازی اختراعات و فناوری‌ها مصوب سال ۱۳۸۹ و قانون جهش تولید دانش‌بنیان مصوب سال ۱۴۰۱، از دامنه شمول این بند مستثنی هستند. 	<p>جزء «۳» ماده (۱) قانون الزام‌ها و احکام مورد نیاز قوانین بودجه‌های سنواری</p>
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ جمع منابع پیش‌بینی شده در قانون بودجه ۱۴۰۴: ۲۲۹۰۰ میلیارد تومان/ جمع کل اعتبارات وصول شده در هشت ماه سال ۱۴۰۴: ۲۲۲۸۹ میلیارد تومان و نسبت اعتبارات تخصیص یافته به وصول شده: ۴۰ درصد ▪ درآمدهای پیش‌بینی شده در لایحه بودجه ۱۴۰۵: ۲۷۹۵۶ میلیارد تومان و هزینه‌کرد در لایحه: ۲۴۳۴۰ در ردیف‌های متفرقه مرتبط با اعتبارات اجرای بند «پ» ماده (۹۹) برنامه هفتم پیشرفت توسط معاونت علمی و صندوق نوآوری (هر کدام ۱۲۱۷۰ میلیارد تومان) ▪ اعتبارات پیش‌بینی شده ذیل ردیف مربوط به حقوق گمرکی ماشین‌آلات در طی سال‌های گذشته به‌طور کامل وصول و تخصیص داده شده است. ▪ اعتبارات مربوط به عوارض صادراتی و مالیات بر عملکرد شرکت‌های صادرکننده معمولاً در ردیف‌های بودجه‌ای، کمتر از مقداری که قابل وصول است برآورد می‌شود (حدود ۳۰ تا ۴۰ درصد) و میزان تخصیص آن روند مشخصی طی نمی‌کند و سلیقه‌ای دنبال می‌شود. ▪ نبود شفافیت در مقدار دریافتی و تفاوت‌های ذکر شده در تخصیص بین سال‌های مختلف، یکی از ایرادها و ابهام‌های عملکرد دولت در اجرای بند «پ» ماده (۹۹) برنامه هفتم است. ▪ در لایحه بودجه ۱۴۰۵، ردیف مالیات بر عملکرد شرکت‌های صادرکننده مواد خام و نیمه‌خام حذف شده است و لزوم بازگشت این ردیف (شماره طبقه‌بندی ۱۶۰۱۱۶) و منظور شدن منابع آن در ردیف درآمدهای مرتبط با بند «پ» ماده (۹۹) برنامه هفتم ضروری است. ▪ در لایحه بودجه ۱۴۰۵، ردیف عوارض صادرات مواد خام و نیمه‌خام شرکت‌های صادرکننده این مواد (به شماره طبقه‌بندی ۱۶۰۲۱۸ در قانون بودجه ۱۴۰۴) با ردیف عوارض صادرات مواد خام ذیل ماده (۳۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر (با شماره طبقه‌بندی ۱۶۰۱۷۷) ادغام شده و منابع درآمدهای این دو ردیف نیز تجمیع شده‌اند. لزوم تفکیک این دو ردیف و بازگشت به رویه سابق با توجه به اهمیت تفکیک منابع قانون دانش‌بنیان از سایر منابع مالیاتی ضروری است. 	<p>ماده (۹۹) - بند «پ» منابع حاصل از حقوق گمرکی ماشین‌آلات، عوارض صادرات مواد خام و نیمه‌خام، مالیات بر عملکرد شرکت‌های صادرکننده مواد خام و نیمه‌خام</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ عنوان ردیف ۱۴۰۱۹۶ اصلاح شود تا امکان واریز درآمدهای بلوکه شده سال‌های ۱۴۰۳ به بعد نیز محیا شود: 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ درآمدهای پیش‌بینی شده در قانون بودجه سال ۱۴۰۴: ۶ هزار میلیارد تومان/ وصول شده در هشت ماه سال ۱۴۰۴: ۴۶۵۹ میلیارد تومان و مقدار اعتبارات تخصیص یافته به معاونت علمی و صندوق نوآوری: ۵۰۰ میلیارد تومان، صندوق نوآوری و شکوفایی منابعی دریافت نکرده است. 	<p>اعتبارات ماده (۱۶) قانون جهش تولید دانش‌بنیان ردیف ۱۴۰۱۹۶</p>

پیشنهادها		وضعیت در ذیل اعتبارات بودجه ۱۴۰۴		احکام مرتبط با توسعه فناوری و دانش بنیان در برنامه هفتم پیشرفت	
اصلاح عنوان و مقدار ردیف درآمدی زیر جدول ۵ لایحه					
شماره طبقه بندی	عنوان	جمع کل (صد ریال)			
۱۴۰۱۹۶	درآمد <u>سنواتی</u> حاصل از موضوع ماده (۱۶) قانون جهش تولید دانش بنیان از سال ۱۴۰۳ به بعد	۹ ۱۳۰۰۰۰۰۰			
اصلاح عنوان و ردیف هزینه کرد زیر جدول ۷-۱ لایحه					
شماره طبقه بندی	دستگاه	عنوان	هزینه ای	تملك دارایی	جمع کل (صد ریال)
۹۰-۷۳۰۰۰۰	ساتبا	اعتبارات ماده (۱۶) قانون جهش تولید دانش بنیان و ماده (۸) مصوبه شماره ۱۴۳۲۳۳ شورای عالی انرژی (بهبودسازی و توسعه تجدیدپذیر در دستگاههای اجرایی)	.	۵۲۵ ۶۲۵۰۰۰۰۰	۵۲۵ ۶۲۵۰۰۰۰۰
اصلاح ردیف هزینه کرد ذیل جدول ۹ لایحه					
شماره طبقه بندی	دستگاه	عنوان	هزینه ای	تملك دارایی	جمع کل (صد ریال)
۷۳۰۰۰۰-۱۸۷	معاونت علمی و فناوری و اقتصاد دانش بنیان رئیس جمهور	هزینه های سنوات موضوع ماده (۱۶) قانون جهش تولید دانش بنیان از سال ۱۴۰۳ به بعد	۴۱۱۵ ۳۱۱۵۰۰۰۰	.	۴۱۱۵ ۳۱۱۵۰۰۰۰
۷۳۰۰۰۰-۱۸۹	معاونت علمی و فناوری و اقتصاد دانش بنیان رئیس جمهور	اعتبارات <u>سنواتی</u> پرداخت تسهیلات کم بهره به بخش خصوصی توسط صندوق نوآوری و شکوفایی جهت احداث نیروگاه های تجدیدپذیر کوچک از سال ۱۴۰۳ به بعد	۴۱۱۵ ۳۶۱۵۰۰۰۰		۴۱۱۵ ۳۶۱۵۰۰۰۰

▪ به رغم وصول ۱۷۰۰ میلیارد تومان از این محل در سال ۱۴۰۳، در نهایت ۶۴۵ میلیارد در اختیار سه دستگاه ساتبا، معاونت علمی و صندوق نوآوری قرار گرفت که سهم معاونت علمی و صندوق نوآوری هر کدام ۱۶۱ میلیارد تومان بوده است.

▪ میزان درآمدهای پیش بینی شده در لایحه بودجه ۱۴۰۵، مبلغ ۹ هزار میلیارد تومان است که سهم معاونت علمی و فناوری و صندوق نوآوری و شکوفایی بر حسب جداول هزینه ای، هر کدام ۲۱۱۵ میلیارد تومان پیش بینی شده است.

▪ چالش اصلی در این حوزه تخصیص نیافتن به موقع منابع وصول شده است. لذا پیشنهاد می شود با اصلاح ردیف های درآمدی و هزینه ای، امکان وصول درآمدهای بلوکه شده از سال ۱۴۰۳ به بعد فراهم شود.

پیشنهادها	وضعیت در ذیل اعتبارات بودجه ۱۴۰۴	احکام مرتبط با توسعه فناوری و دانش‌بنیان در برنامه هفتم پیشرفت												
<p>در قانون بودجه ۱۴۰۳، مبلغ ۷ هزار میلیارد تومان جهت تحقق این حکم در قالب ردیف‌های متفرقه پیش‌بینی شد که حدود ۶۷ درصد آن (معادل با ۴۶۵۰ میلیارد تومان تخصیص یافت) در قانون بودجه ۱۴۰۴، مبلغ ۸ هزار میلیارد تومان جهت تحقق این حکم در قالب ردیف‌های متفرقه لحاظ شده بود که در حال حاضر در مورد تخصیص آن اطلاعی در دسترس نیست</p> <p>در لایحه بودجه ۱۴۰۵ این ردیف حذف شده است و به‌رغم ادعای سازمان برنامه در پیوست‌های پشتیبان لایحه بودجه مبنی بر ایجاد ۶ طرح جدید برای تجهیز ۶ آزمایشگاه مرجع ملی در حوزه‌های: ریز فناوری و ریزالکترونیک (میکرو الکترونیک)؛ فناوری‌های عصبی، مغز و علوم شناختی؛ هوش مصنوعی؛ بارالکتريکی (کوانتوم)؛ زیست مهندسی؛ مواد و ساخت پیشرفته، ردیفی در این خصوص مشاهده نشد.</p>	<p>ماده (۹۹) بند «ت» توسعه فناوری‌های پیشران با محوریت معاونت علمی و فناوری و همکاری سایر دستگاه‌ها</p>	<p>ماده (۹۹) بند «ت» توسعه فناوری‌های پیشران با محوریت معاونت علمی و فناوری و همکاری سایر دستگاه‌ها</p>												
<p>پیشنهاد افزایش درصد سهم توسعه هوش مصنوعی از درآمدهای دولت در حوزه ارتباطات و فناوری اطلاعات و اختصاص آن به سازمان ملی هوش مصنوعی</p> <ul style="list-style-type: none"> ایجاد یک ردیف اختصاصی برای سازمان ملی هوش مصنوعی: ردیف پیشنهادی ۵۵۰۰۰۰-۲۰۳ ذیل جدول ۷-۱ لایحه اصلاح ردیف (۶-۷) جدول الزام‌های منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور: ۶-۷: حق‌السهم دولت از درآمد سالیانه کاروران ارتباطی در خصوص برنامه ملی هوش مصنوعی: ۱۰ درصد <p>ایجاد ردیف هزینه‌کرد زیر جدول ۷-۱ لایحه</p> <table border="1" data-bbox="295 948 1200 1171"> <thead> <tr> <th>شماره طبقه‌بندی</th> <th>دستگاه</th> <th>عنوان</th> <th>هزینه‌ای</th> <th>تملك دارایی</th> <th>جمع کل (صد ریال)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>۵۵۰۰۰۰-۲۰۳ (ردیف جدید پیشنهادی)</td> <td>سازمان ملی هوش مصنوعی</td> <td>اجرای برنامه ملی توسعه هوش مصنوعی از محل حق‌الامتياز و حق‌السهم دولت از درآمدهای کاروران ارتباطی</td> <td></td> <td></td> <td>۴۰۰۰۰۰۰۰۰</td> </tr> </tbody> </table>	شماره طبقه‌بندی	دستگاه	عنوان	هزینه‌ای	تملك دارایی	جمع کل (صد ریال)	۵۵۰۰۰۰-۲۰۳ (ردیف جدید پیشنهادی)	سازمان ملی هوش مصنوعی	اجرای برنامه ملی توسعه هوش مصنوعی از محل حق‌الامتياز و حق‌السهم دولت از درآمدهای کاروران ارتباطی			۴۰۰۰۰۰۰۰۰	<p>■ وفق بند «۴۳» از ماده (۱) «قانون الزام‌ها و احکام مورد نیاز قوانین بودجه‌های سنواتی» این اعتبارات در لایحه بودجه ۱۴۰۵ لحاظ شده است.</p> <p>میزان حق‌الامتياز و حق‌السهم دولت از درآمدهای کاروران ارتباطی در خصوص برنامه ملی توسعه هوش مصنوعی به ترتیب معادل ۳ درصد (برابر با ۱/۲ هزار میلیارد تومان وفق ردیف درآمدهای دولت از محل ارتباطات و فناوری اطلاعات در لایحه بودجه ۱۴۰۵) و ۵۰ میلیون ریال (وفق ریال جدید در لایحه بودجه ۱۴۰۵ و معادل با ۵۰ میلیارد تومان از محل درآمدهای دولت برای صدور پروانه کاروران ارتباطی)</p> <p>■ فاقد ردیف هزینه‌ای مشخص در لایحه بودجه ۱۴۰۵</p> <p>■ بسیار ناکافی در مقایسه با روند سرمایه‌گذاری کشورها و نیز انتظارات و چشم‌انداز توسعه این فناوری در کشور</p> <p>■ پیشنهاد افزایش درصد سهم توسعه هوش مصنوعی از درآمدهای دولت در حوزه ارتباطات و فناوری اطلاعات و اختصاص آن به سازمان ملی هوش مصنوعی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی (وفق این مصوبه دولت مکلف شده است ردیف بودجه اختصاصی برای سازمان ایجاد کند)</p>	<p>اعتبارات برنامه ملی هوش مصنوعی ذیل بند «ج» ماده (۶۵)</p>
شماره طبقه‌بندی	دستگاه	عنوان	هزینه‌ای	تملك دارایی	جمع کل (صد ریال)									
۵۵۰۰۰۰-۲۰۳ (ردیف جدید پیشنهادی)	سازمان ملی هوش مصنوعی	اجرای برنامه ملی توسعه هوش مصنوعی از محل حق‌الامتياز و حق‌السهم دولت از درآمدهای کاروران ارتباطی			۴۰۰۰۰۰۰۰۰									

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

- [۱] حسینی فر، پیمان. خالدی، آرمان. سرمست، عسگر. خردمندنیا، سهیلا. (۱۴۰۲). سیاست‌های بودجه‌ای کشور در توسعه پژوهش و فناوری با تأکید بر نظام توزیع اعتبارات پژوهشی (۱): ارزیابی عملکرد. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. شماره مسلسل ۱۹۵۳۴.
- [۲] حسابی، فاطمه. خردمندنیا، سهیلا. (۱۴۰۱). در مسیر تولید دانش‌بنیان و اشتغال‌آفرین: آسیب‌شناسی نهادی نظام تجاری‌سازی علم و فناوری در کشور. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۸۱۷۸.
- [۳] ردایی، نیلوفر. (۱۴۰۰). احکام پیشنهادی برنامه هفتم توسعه در حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری. در ردایی، نیلوفر؛ «پژوهش، فناوری و نوآوری در برنامه هفتم توسعه: مطالعات، تحلیل‌ها و پیشنهادها»، مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران.
- [۴] خردمندنیا، سهیلا. (۱۴۰۳). بررسی بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴ کل کشور (۱۹): اعتبارات توسعه فناوری و فعالیت‌های دانش‌بنیان، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۲۰۴۳۷.
- [۵] اعظمی، علی. خردمندنیا، سهیلا. بختیاری‌نژاد، رضا. (۱۴۰۴). ارزیابی عملکرد برنامه هفتم پیشرفت تا پایان شهریور ۱۴۰۴: فصل ۲۰ - ارتقای نظام علمی فناوری و پژوهشی (حوزه نوآوری و اقتصاد دانش‌بنیان)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۲۱۰۶۰.

[6]. Maslej, N., Fattorini, L., Perrault, R., Gil, Y., Parli, V., Kariuki, N., Capstick, E., Reuel, A., Brynjolfsson, E., Etchemendy, J. and Ligett, K., (2025). Artificial intelligence index report 2025. arXiv preprint arXiv:2504.07139.

گزیده سیاستی

بررسی لایحه بودجه ۱۴۰۵ نشان می‌دهد در این لایحه، توجه دولت به تأمین مالی اعتبارات مرتبط با قانون جهش تولید دانش‌بنیان طبق ضوابط مندرج در ماده (۹۹) برنامه هفتم پیشرفت و توسعه فناوری‌های پیشران از جمله هوش مصنوعی کمرنگ بوده است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir